

Téma slávenia: Naša reholná tradícia nás učí, že mlčanie je otcom kazateľov. No nie je to mlčanie pre mlčanie. Dôvodom nášho mlčania je načúvanie.

Biblický text: Mt 5 | **Text na reflexiu:** Reč na vrchu (1. časť).

Modlitba: Svätý Bože, ty si na Hore blahoslavenstiev predstavil svojho Syna ako nového Mojžiša, daj, aby sme pozorne načúvali jeho slovám a uskutočňovali ich vo svojom živote, a tak raz dosiahli prisľúbenú vlasť v nebi skrze Krista, nášho Pána. Amen.

Reč na vrchu (Mt 5-7)

Niektorí teológovia hovoria o modlitbe Otčenáš ako srdci Ježišovej reči na vrchu. Prečo? To sa pokúsime vystopovať na nasledujúcich riadkoch. V marcovej formačnej téme sme sa oboznámili s naratívnyim blokom Mt 3-4, ktorý mal za cieľ poodhaliť Ježišovu identitu – kým Ježiš je – a končil správou o tom, že „Ježiš chodil po celej Galilei, učil v synagógach, hlásal evanjelium o kráľovstve a uzdravoval každý neduh a každú chorobu medzi ľuďmi“ (4, 23). V návaznosti na tento verš Mt 5-7 sprostredkováva „názornú“ Ježišovu kázeň a Mt 8-9 zas opisuje zopár Ježišových zázrakov.

Za Ježišom teda „šli veľké zástupy z Galiley a Dekapola, z Jeruzalema, Judey a Zajordánska. Keď Ježiš videl veľké zástupy, vystúpil na vrch. A keď sa posadil, pristúpili k nemu jeho učeníci. Otvoril ústa a učil ich“ (Mt 4, 25 – 5, 2). Tento úvod do Ježišovej reči na vrchu korešponduje so záverečnými slovami: „Keď skončil tieto reči, zástupy žasli nad jeho učením, lebo ich učil ako ten, čo má moc, a nie ako ich zákonníci. Keď Ježiš zostúpil z vrchu, išli za ním veľké zástupy...“ (Mt 7, 28 – 8, 1). Prehľadne si styčné body medzi úvodom a záverom Ježišovej reči na vrchu môžeme zhrnúť nasledovne:

Úvod reči na vrchu Mt 4, 25 – 5, 2

veľké zástupy (4, 25; 5, 1)

Ježiš vystúpil na vrch (5, 1)

Ježiš otvoril ústa (5, 2)

Ježiš učí (5, 2)

Záver reči navrchu 7, 28 – 8, 1

veľké zástupy (8, 1)

Ježiš zostúpil z vrchu (8, 1)

Ježiš skončil tieto reči (7, 28)

Ježiš učil, ako ten, čo má moc (7, 29)

Z tohto prehľadu je zrejmé, že úvod a záver Ježišovej reči na vrchu navzájom korešpondujú, pričom vymedzujú začiatok a koniec Ježišovej reči a vytvárajú tak rámec, do ktorého je celá reč na vrchu vsadená.

Podľa mnohých biblistov, keď Ježiš učí na vrchu, vystupuje Ježiš ako nový Mojžiš: tak ako Mojžiš vystúpil na vrch Sinaj, aby prijal Boží zákon a ohlásil ho Božiemu ľudu, tak aj Ježiš vystupuje na vrch, aby ohlásil slovo svojho nebeského Otca. Avšak medzi Mojžišom a Ježišom je aj veľký rozdiel: kým starozákonný Mojžiš je len Božím poslom a učí ľud v Božom mene, Ježiš učí ľud v svojom mene. Najzreteľnejšie to vidno v tzv. antitezách (Mt 5, 21-48): „*počuli ste, že otcom bolo povedané, ale ja vám hovorím...*“

Blahoslavenstvá možno chápať ako preambulu k Ježišovej reči na vrchu. Osem blahoslavenstiev má tiež svoju štruktúru. Začínajú a končia prísľubom nebeského kráľovstva: „*Blahoslavení chudobní v duchu, lebo ich je nebeské kráľovstvo*“ a „*Blahoslavení prenasledovaní pre spravodlivosť, lebo ich je nebeské kráľovstvo*“ (5, 3.10). Prísľub nebeského kráľovstva v prvom a ôsmom blahoslavenstve rámcuje ostatné blahoslavenstvá, ktoré možno rozdeliť na dve polovice, z ktorých každá končí témou spravodlivosti (štvrté a ôsme blahoslavenstvo: blahoslavení lační a smädní po spravodlivosti + blahoslavení prenasledovaní pre spravodlivosť).

Spravodlivosť je jednou z nosných tém reči na vrchu. Téma spravodlivosti bola už uvedená v predchádzajúcej naratívnej časti, keď sa Ján Krstiteľ zdráha pokrstiť Ježiša, Ježiš mu povie: „*Len to nechaj, lebo sa patrí, aby sme splnili všetko, čo je **spravodlivé***“ (3, 15). Ježiš v reči na vrchu svojich poslucháčov napomína: „*Ak vaša spravodlivosť nebude väčšia ako spravodlivosť zákonníkov a farizejov, nevojdete do nebeského kráľovstva*“ (5, 20). V tomto verši – podobne ako v blahoslavenstvách – úsilie o spravodlivosť súvisí s nebeským kráľovstvom. V pašiovom príbehu je Ježiš označený ako Spravodlivý (Mt 27, 19). Celý Ježišov život sa odvíjal v znamení väčšej spravodlivosti. V ňom sa nám zjavilo nielen Božie milosrdenstvo, ale aj Božia spravodlivosť. Ježišov život je vzorom, ako žiť a usilovať sa o väčšiu spravodlivosť. Ježiš je učiteľom, ktorý nielen hovorí, ale aj žije to, čo učí; a svoje učenie spečatil vlastnou krvou a zmŕtvychvstaním.

Vlastne aj blahoslavenstvá majú svoju plnosť v Ježišovi. On je ten pravý chudobný v duchu, tichý, šíriaci pokoj, milosrdný, on lačne po spravodlivosti nielen pozemskej, ale aj nebeskej. On bol prenasledovaný. Ježiš je tak vzorom pre svojich učeníkov k nasledovaniu a jeho blahoslavenstvá sú pozvaním najmä pre ľudí v nepriaznivej situácii, že ak zmenia svoj vnútorný postoj podľa evanjelia, tak sa pre nich aj neblahá situácia môže stať blahoslavenou – požehnaním.

Deviate blahoslavenstvo je samostatným celkom, nakoľko Ježiš prechádza z tretej osoby množného čísla k druhej osobe a obracia sa na svojich poslucháčov priamo: „*Blahoslavení ste, keď vás budú pre mňa potupovať a prenasledovať a všetko zlé na vás nepravdivo hovoriť; radujte sa a jasajte, lebo máte hojnú odmenu v nebi. Tak prenasledovali aj prorokov, ktorí boli pred vami*“ (5, 11-12). Toto blahoslavenstvo tvorí premostenie s nasledujúcimi slovami, v ktorých Ježiš pripomína svojim učeníkom, že sú soľou zeme a svetlom sveta. Opäť je to pozvanie i pripomienka, že ako jeho učeníci máme žiť novým životom. Takpovediac život Ježišových učeníkov má oslňovať, nie však preto, aby ich ľudia oslavovali, ale aby „*oslavovali Otca, ktorý je na nebesiach*“ (5, 16).

Ako sa toto svetlo a soľ prejavuje v praxi, o tom hovorí nasledujúcich šesť tzv. antitez (5, 17-48), ktoré sa tak nazývajú na základe zdanlivého protikladu medzi Mojžišovým zákonom a Ježišovými slovami: „*bolo vám povedané, ale ja vám hovorím...*“ V skutočnosti však Ježišove slová vôbec nepopierajú, ani

neprotirečia Mojžišovmu zákonu, ale ho zdokonaľujú: „*Nemyslite si, že som prišiel zrušiť Zákon alebo Prorokov; neprišiel som ich zrušiť, ale naplniť*“ (5, 17). To, čo Ježiš učí v antitézach, je vlastne onou „väčšou spravodlivosťou“, ku ktorej Ježiš pozýva.

Ježišova reč v antitézach sa môže zdať byť radikálnou. Áno, je radikálnou, no nie preto, že by bola zahnaná do extrému, ale preto, že ide priamo na koreň veci, na koreň problému. Po latinsky sa koreň povie radix, odkiaľ pochádza slovo radikálne. Ježiš tu v podstate učí, že nestačí liečiť len symptómy, ale treba ísť na koreň veci: zmeniť svoje vlastne vnútro, svoje zmýšľanie. Napríklad pri prvej antitéze, ktorá sa týka prikázania „nezabiješ“, Ježiš ide na koreň problému – hnev, ktorý treba eliminovať hneď na začiatku, a nie ho v sebe živiť... Ježiš preto vyzýva svojich nasledovníkov, aby neprechovali hnev vo svojom srdci, ale aby sa zmierili. Naliehavosť zmierenia zdôrazňuje príkladom zanechať dar na oltári a ísť sa najskôr zmieriť. Nám dnes tieto Ježišove slová nemusia znieť veľmi rázne; veď najmä v mestách máme viacero kostolov a za pár minút by sme sa stihli otočiť, zmieriť sa a vrátiť sa naspäť do chrámu, ale zabúdame na kontext, v akom to Ježiš vyriekol. Vtedajší Židia mali iba jeden chrám – v Jeruzaleme. Pre Ježišových poslucháčov to neraz znamenalo aj zopár dní cesty...

Podobne to platí pri cudzoložstve: treba ho riešiť už v počiatku, v mysli, v ľudskom srdci. O prísaha Ježiš vraví, že najlepšie by bolo, keby naše slovo malo takú platnosť, že by sme nemuseli vôbec prisahať. Ježišov učeník by mal žiť tak pravdivo a jednoznačne, že by jeho prísaha nebola vôbec nutná: jednoducho, aby „*vaša reč nech je »áno – áno«, »nie – nie«*“ (5, 37).

Posledné dve antitézy sa týkajú odplaty a lásky aj k nepriateľom: opäť tu Ježiš ide nad rámec a pozýva svojich nasledovníkov k väčšej spravodlivosti. Ak sa teda ohliadneme naspäť na tzv. antitézy, môžeme ich zhrnúť pod jeden nadpis: väčšia spravodlivosť vo vzťahu k iným ľuďom.

V nasledujúcej časti sa Ježiš bude venovať trom náboženským otázkam: almužne (6, 1-4), modlitbe (6, 5-15) a pôstu (6, 16-18), a preto by sme túto časť mohli nazvať: väčšia spravodlivosť voči Bohu. Ježiš znovu dáva dôraz, aby naša spravodlivosť voči Bohu (nábožnosť) nebola len naoko – navonok, ale aby vychádzala z úprimného srdca. V centre tejto časti o spravodlivosti voči Bohu stojí modlitba Pána – Otčenáš, ktorá hovorí opäť nielen o našom vzťahu k Bohu, ale aj k ľuďom. A dosť silno v nej rezonuje téma odpustenia.

Ďalšiu časť (6, 19 – 7, 11) by sme mohli nazvať vyššia spravodlivosť v rôznych životných okolnostiach. Ježiš sa tu zaoberá predovšetkým vzťahom k majetku a svojich učeníkov vyzýva, aby si nezhromažďovali majetky tu na zemi, ale v nebi. Varuje pred otroctvom mamone a miesto toho pozýva k dôvere v Božiu prozreteľnosť (6, 24-34).

Celú túto hlavnú časť Ježiš zhrnie v „zlatom pravidle“ (7, 12), ktorým sa môžeme riadiť vo svojom každodennom živote voči iným. Toto pravidlo v konečnom dôsledku je v rôznych podobách známe po celom svete a tvorí základ tzv. prirodzenej morálky.

Súhrnom: po preambule (5, 3-16) nasleduje hlavná časť reči na vrchu, ktorú možno rozdeliť do troch častí:

- väčšia spravodlivosť v medziľudských vzťahoch (5, 17-48),
- väčšia spravodlivosť vo vzťahu k Bohu – nábožnosť (6, 1-18),
- väčšia spravodlivosť v rôznych životných okolnostiach (6, 19 – 7, 12).

Aj táto hlavná časť má svoj rámec – Ježiš ju začína slovami: „*Nemyslite si, že som prišiel zrušiť Zákon alebo Prorokov; neprišiel som ich zrušiť, ale naplniť*“ (5, 17) a končí zlatým pravidlom: „*Všetko, čo chcete, aby ľudia robili vám, robte aj vy im. Lebo to je Zákon i Proroci*“ (7, 12). Rámcovou témou teda je naplnenie Zákona a Prorokov.

Záverečná časť reči na vrchu (7, 13-27) zdôrazňuje nutnosť voľby. Každý deň robíme svoje voľby. Ježiš nás vyzýva, aby sme si zvolili tú správnu cestu (7, 13-14) a aby sme sa nedali zviesť falošnými učiteľmi (7, 15-20). On je jediný pravý učiteľ; a ak sme jeho učeníci, nestačí nám len sa k nemu hlásiť, ale treba aj žiť podľa toho, čo nás učí (7, 21-23). Ježišova reč na vrchu je v konečnom dôsledku zameraná na životnú prax. Ako Ježišovi učeníci máme prinášať dobré ovocie, ktoré sa prejavuje v našom každodennom živote. Na záver opäť dáva dôraz na voľbu, keď hovorí o dome na skale a o dome na piesku (7, 24-27).

Ježišova reč na vrchu má čo povedať aj nám dnes v našich veľkých i malých životných voľbách. Na čom stavíme svoj život? Tým najlepším základom je skala. Starý zákon neraz nazýva Boha Skalou (Gn 49, 25; Dt 32, 4; 2 Sam 22; Ž 31, 3; 71, 3; 94, 22; Iz 26, 4; 1 Kor 10, 4). Najlepšie je stavať na Bohu, ktorý sa nám zjavil v Ježišovi, a na jeho slove, nakoľko „*nebo a zem sa pominú, ale moje slová sa nepominú*“ (Mt 24, 35).

Na záver, keď sme si zbežne prešli Ježišovu reč na vrchu, skúsme si ju zhrnúť: reč je lokalizovaná na vrch, na ktorom Ježiš predniesol svoju kázeň. Začal slávnostnou preambulou (blahoslavenstvá), následne pokračoval hlavnou časťou, ktorá pozostáva z troch oddielov, a na záver svojich učeníkov vyzval k správnej voľbe. Schematicky by sme si to mohli znázorniť nasledovne:

A: vonkajší rámec: Ježiš začína kázať na vrchu (4, 25 – 5, 2)

B: všeobecný úvod – preambula (5, 3-16)

C: rámec centrálnej časti: „*neprišiel som zrušiť Zákon ani Prorokov, ale naplniť*“ (5, 17-20)

D: spravodlivosť v medziľudských vzťahoch (5, 21-48)

E: spravodlivosť vo vzťahu k Bohu – nábožnosť (6, 1-18):

➤ Almužna

➤ Modlitba – Otče náš

➤ Pôst

D': spravodlivosť v rozličných okolnostiach (6, 19 – 7, 12)

C': rámec centrálnej časti: „*čo chcete, aby ľudia robili vám, robte aj vy im. Lebo to je Zákon i Proroci*“ (7, 12)

B': všeobecný záver – rozhodnutia v praxi (7,13-27)

A': vonkajší rámec: Ježiš skončil svoju reč na vrchu (7, 28 – 8, 1)

Z uvedenej schémy je zrejmé, že v srdci celej reči na vrchu je práve modlitba Pána – Otče náš, ktorú môžeme nazvať nielen súhrnom celej reči na vrchu, ale aj súhrnom celého evanjelia, nakoľko nás učí položiť svoj život na tom najlepšom základe – na našom Otcovi, ktorý je na nebesiach...